

Nr 498

Av herr **Ohlin m. fl.**, *angående skolväsendet samt den högre utbildningen och forskningen.*

(Lika lydande med motion nr 393 i Första kammaren)

En ökad satsning från det allmännas sida i syfte att ge ungdom och vuxna bättre utbildningsmöjligheter är en primär målsättning för en liberal politik. Den utbyggnad av alla stadier i vårt utbildningssystem som för närvarande sker och för vilken folkpartiet i årtal varit pådrivande ställer också stora krav på tillgängliga resurser. Knappheten på lärare — till icke ringa del förorsakad av brist på planering och framsynthet från regeringens sida — utgör således en för all skolstadier hämmande faktor. Varje år måste ungdomar därigenom avvisas från den utbildning de helst skulle vilja ha. Även bristande resurser i fråga om lokaler, utrustning och liknande medför flaskhalsar i utbildningssystemet. I det läget är det viktigt att man vidtar alla åtgärder som syftar till att öka lärarrekruteringen — bl. a. genom att på olika sätt förbättra lärarnas arbetsvillkor så att yrket ges ökad attraktivitet — samt i övrigt satsa på sådant som kan effektivisera studierna och därigenom hålla studietiden nere och även minska lärar- och lokalbehovet. Åtgärder som härvidlag kan komma i fråga är bl. a. ökad satsning på pedagogiskt utvecklings- och forskningsarbete.

Pedagogiskt utvecklingsarbete

Under de senaste åren har de berörda ämbetsverken — skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet — i sina äskanden krävt väsentligt ökade anslag såväl till förbättrad teknisk utrustning som till det pedagogiska utvecklings- och forskningsarbetet. Regeringen har tidigare år för sin del icke ansett sig kunna biträda mer än en del av dessa äskanden. För vår del har vi hävdat att detta varit en oklok politik. På sikt kan det pedagogiska utvecklingsarbetet ge goda vinster vad gäller såväl möjligheterna att förbättra utbildningens kvalitet som strävandena att öka utbildningens kapacitet.

I årets statsverksproposition är anslagsrubrikerna Pedagogiskt utvecklingsarbete och Tekniska hjälpmedel i utbildningen m. m. sammanförda till en rubrik, betecknad D 52 Pedagogiskt utvecklingsarbete i utbildningsväsendet. För innevarande budgetår är dessa anslag upp-

förda med sammanlagt 4 860 000 kr. Departementschefen anmäler under denna punkt att han har för avsikt att föreslå att särskild proposition framlägges om bl. a. ett ökat utnyttjande av radio och television i utbildningens tjänst. I avvaktan på den särskilda propositionen bör därför enligt departementschefen anslagen till rationaliserings- och utvecklingsarbete i utbildningsväsendet för nästa budgetår upptas med preliminärt beräknat belopp under den nyss nämnda nya anslagsrubriken. Departementschefen förelser för detta ändamål ett reservationsanslag av 14 660 000 kr. beräknas för budgetåret 1967/68. Anslagen är således höjda med 9 800 000 kr. Denna uppräkningsräkning kan synas vara glädjande stor, men då ännu inga detaljer framkommit om de ändamål för vilka medlen är avsedda är det omöjligt att avgöra om skolöverstyrelsens och universitetskanslersämbetets äskanden om totalt 12 900 000 kr. till pedagogiskt utvecklingsarbete blivit tillgodosedda. En stor del av anslaget torde vara avsett för den vuxenutbildning som enligt statsverkspropositionen är avsedd att ske via radio och TV. Vi avser därför att återkomma till frågan om det pedagogiska utvecklingsarbetet när den särskilda propositionen framlagts. Vi är emellertid angelägna att redan i denna motion understryka betydelsen av detta utvecklingsarbete och att erforderliga resurser ställs till dess förfogande.

Skolväsendet

Grundskolan

Innevarande budgetår är grundskolan införd i över 900 kommuner i landet, motsvarande 95 % av rikets befolkning. I och med att denna skola år 1968 införs även i resterande områden har en enhetlig obligatorisk skola skapats, som syftar till att tillförsäkra all ungdom en höjd bildningsnivå. Även om grundskolan i skolorganisatoriskt avseende då är införd i hela landet, återstår mycket innan de idéer och de målsättningar som låg till grund för grundskolebeslutet har hunnit föras ut till såväl lärare som målsmän. Den nya pedagogik i form av ökad självverksamhet bland eleverna som den nya skolan avsågs medföra är långt ifrån förverkligad. Orsakerna härtill är många. Bl. a. fattas allttjämt pedagogiska hjälpmedel, väl utrustade lokaler samt framför allt en adekvat lärarutbildning. Ökade resurser måste därför på dessa områden komma det allmänna utbildningsväsendet till del.

Linjedelningen på grundskolans högstadium har under senare år varit föremål för livlig debatt. Denna har förts mot bakgrund av de erfarenheter vi nu har från elevernas linjeval, vilka tyder på ett alltmer teoretiskt inriktat studieval inom detta stadium. Krav har rests på bl. a. mindre markerat linjeval i övrigt. I stället har en större ämnesbredd

förordats. Inom skolöverstyrelsen pågår ett utredningsarbete syftande till bl. a. revision av grundskolans läroplan, något som också får konsekvenser för högstadiets konstruktion. Det är av stor betydelse att de resultat skolöverstyrelsen kommer fram till snarast möjligt blir redovisade.

Utarbetandet av en delvis ny linjedelning för högstadiet kan emellertid icke anses ligga inom ramen för SÖ:s generella uppgift att bedriva kontinuerlig läroplansrevision i enlighet med av riksdagen fastställda riktlinjer. Ett beslut om revidering av högstadiets linjedelning måste självfallet fattas av riksdagen och bör föregås av en offentlig, parlamentarisk utredning som naturligtvis bör utnyttja det material som skolmyndigheterna kan ställa till förfogande och som därför på intet sätt behöver vara tidskrävande. Vi förväntar att departementschefen, när underlag för säkrare bedömningar föreligger, låter tillkalla en sådan utredning.

I det här sammanhanget vill vi även något beröra frågan om *hjälpklass elevernas yrkesanpassning*. Inom ecklesiastikdepartementet utarbetades 1961 en promemoria om hjälpklassklienteletts yrkesförberedelse och arbetsanställning. Departementet lämnade 1962 i uppdrag åt skolöverstyrelsen, dåvarande överstyrelsen för yrkesutbildning samt arbetsmarknadsstyrelsen att föreslå åtgärder på detta område. De berörda verken tillsatte en arbetsgrupp, som hösten 1964 överlämnade ett betänkande rörande hjälpklass elevernas yrkesanpassning. Först 1965 vidtogs vissa åtgärder på detta område, bl. a. bestämmelser om mindre undervisningsavdelningar vid yrkesundervisning av hjälpklass elever. Inemot 1 000 elever torde f. n. deltaga i sådana särskilda undervisningskurser. Utbildningen bedrivs under skolöverstyrelsens överinseende, men *ingen* särskild avdelning inom verket handlägger hithörande frågor. Överstyrelsens ämneskonsulenter avses var och en inom sitt område ansvara för att de av överstyrelsen uppdragna riktlinjerna följs. På det regionala planet skall länskolnämnderna svara för dessa uppgifter och för informationen i skolorna yrkesvalslärarna. Det har emellertid visat sig att den speciella yrkesutbildningen för hjälpklass elever inte är införd i alla län. Där den är organiserad har eleverna sammanförts till gemensam central internatutbildning vid någon av de ordinarie yrkesskolorna. Alltjämt saknas emellertid författningsmässiga bestämmelser för hur denna utbildning skall gå till. Likaså synes den mycket viktiga efterkontaktverksamheten bland tidigare hjälpklass elever också vara ofullständigt organiserad.

Det återstår således mycket att göra för denna elevkategori och dess yrkesanpassning. Kommunerna måste stimuleras att lösa frågan om dessa elevers vidareutbildning. Vidare måste den teoretiska studie- och

yrkesvägledningen i specialundervisningen intensifieras och förbättras. Frågan om efterkontaktverksamheten måste också ges en snar lösning. Framför allt bör inom skolöverstyrelsen särskild tjänsteman handlägga hithörande frågor. En tjänst som konsulent för hjälpklass elevernas yrkesvägledning och yrkesutbildning bör därför inrättas vid skolöverstyrelsen.

Gymnasiala skolformer

I propositionen angående reformering av de gymnasiala skolformerna m. m. (1964:171) förordades att riktpunkten för den kvantitativa omfattningen av gymnasium och fackskola omkring 1970 skulle vara att i gymnasiet intages ca 30 % av årskullen, varav närmare en fjärdedel på vardera teknisk och ekonomisk studieväg, samt i fackskolan ca 20 %, varav drygt en tredjedel på teknisk studieväg. Sedermera har som riktpunkt för intagningskapaciteten i yrkesskolan angetts 35 % av årskullen 1970. Den av statsmakterna förutsatta utbyggnadstakten för de gymnasiala skolorna fram till 1970 motsvarar i varje fall inte för gymnasiet del efterfrågan på sådan utbildning. Redan nu är trycket på gymnasiet stort. Det är därför anmärkningsvärt att en snabbare utbyggnadstakt av gymnasiet inte förutsatts i årets statsverksproposition. Tvärtom föreslås där att intagningskapaciteten för gymnasiet skall bibehållas på nuvarande nivå, d. v. s. den som gäller för innevarande budgetår.

Med hänsyn till den av statsmakterna förutsatta utbyggnadstakten fram till 1970 krävs en något snabbare utbyggnad av det gymnasiala skolsystemet. Även om det på längre sikt är en öppen fråga om inte andra procentsiffror för elevernas fördelning visar sig bli mera realistiska, anser vi likväl uppenbart att den angivna målsättningen bör tillmätas så stor vikt att den erforderliga utbyggnaden av det gymnasiala skolsystemet kommer till stånd. Departementschefen anger i statsverkspropositionen att det totala elevantalet i intagningsklasserna i gymnasium och fackskola budgetåret 1967/68 skall motsvara ca 42 % av årskullen 16-åringar. Om målsättningen 50 % av årskullen skall kunna nås omkring 1970, måste dessa båda skolformer utbyggas i snabbare takt. Det hade vidare med hänsyn till efterfrågan varit önskvärt med en än högre intagningskapacitet för de gymnasiala skolorna än vad som förutsetts 1964. Vi är emellertid väl medvetna om de bristande resurserna, varför det kan ifrågasättas om ens den 1964 förutsatta utbyggnadstakten kan realiseras. Av den anledningen föreslår vi att en utbyggnadsplan för de gymnasiala skolorna omfattande de närmaste budgetåren föreläggs nästa års riksdag. Därvid bör särskilt förutsättningarna prövas att mot bakgrund av de begränsade resurserna utbygga dessa skolformer i den omfattning och inom den tidsram statsmakterna förutsatt.

Yrkesutbildningsväsendet har länge varit eftersatt i vårt land i jäm-

förelse med andra skolformer. Yrkesutbildningsberedningen har framlagt förslag om en integrerad gymnasial skola, i vilken även yrkesskolan skulle ingå, och proposition har aviserats till årets riksdag. Med hänsyn till näringslivets stora behov av välutbildad arbetskraft och skolmyndigheternas välgrundade önskan om långsiktig skolplanering är det därför ytterst angeläget att yrkesutbildningen snarast möjligt reformeras och ges erforderliga resurser.

Folkhögskolan

Den 1 juli 1967 införs i enlighet med beslut vid 1966 års riksdag ett nytt statsbidragssystem för folkhögskolorna. Även om de nya bestämmelserna inte på alla områden kan leda till en angelägen upprustning av folkhögskolan vad såväl lokaler som hjälpmedel m. m. beträffar, torde de ökade bidragen ändå medföra lättnader i många skolors f. n. hårt ansträngda ekonomi.

Om skolorna således ges ytterligare resurser i form av lokaler och hjälpmedel för att kunna ge fullgoda undervisningsmöjligheter, bör enligt vår mening även lärarresurserna förstärkas. Skolöverstyrelsen har i likhet med vad som skedde året innan föreslagit utbyte av 40 icke-ordinarie tjänster vid folkhögskolorna mot lika många *ordinarie*. Departementschefen anser emellertid i likhet med föregående år att någon utökning av antalet ordinarie tjänster inte bör ske. Vi vill däremot mot bakgrund av det här anförda förorda att 10 icke-ordinarie tjänster utbyts mot lika många ordinarie sådana.

Utbildning vid yrkespedagogiska institut

Skolöverstyrelsen har i sina *petita* för budgetåret 1967/68 framhållit att ett relativt stort antal ingenjörer med lägre teknisk utbildning än som erhålles vid genomgång av tekniskt gymnasium f. n. undervisar vid grundskolor och yrkesskolor. De tjänster som kan komma i fråga för sådana lärare är omnämnda i skolstadgan. Likaså återfinns utbildningskraven där. En av överstyrelsen våren 1965 gjord utredning visar att av dem som inte kunnat beredas plats i den pedagogiska utbildningen för sådana lärare hade ca 100 haft lärartjänst i ett år eller mera samt ungefär lika många haft kortare tjänst. SÖ föreslår därför att *praktisk lärarutbildning* om 15 veckor anordnas för 60 lärare i tekniska läroämnen under budgetåret 1967/68. Kostnaderna härför uppskattar SÖ till 300 000 kr.

Med hänsyn till den vikt samhället tillmäter teknisk utbildning och på grund av dessa lärarkategoriernas behov av pedagogisk skolning föreslår vi att den av SÖ föreslagna praktiska lärarutbildningen får komma till stånd under nästa budgetår samt att erforderliga medel härför anvisas.

Lärarnas arbetsförhållanden

De nyligen beslutade och genomförda skolreformerna har ställt ökade krav på lärarna. Omställningsproblemen har varit många, och arbetsbördan har ökat i samband med införandet av nya läroplaner, undervisningsmetoder och hjälpmedel. Omställningsproblemen kan väntas bli ytterligare accentuerade, om femdagars skolarbetsvecka införs och läroplanerna blir föremål för "rullande" revision i framtiden. Härtill kommer de ökade krav samhällsutvecklingen ställer på lärarna beträffande deras fortbildning. Kunskaperna blir snabbt föråldrade, varför utbildningen ständigt måste kompletteras.

Flera av de frågor vi här i all korthet berört är föremål för närmare överväganden inom utredningen rörande lärarnas arbetsförhållanden (ULA). Det är angeläget att detta arbete påskyndas och att förslag framläggs, som underlättar lärarnas arbete.

I avvaktan på utredningens resultat vill vi endast ta upp ett par delspörsmål som vi finner angelägna. För att lärarna skall kunna utföra viss del av sitt förberedelsearbete i skolan eller följa upp undervisningen på annat sätt krävs att lärarna erhåller *arbetsrum* i skolan och att hit hörande frågor beaktas när nya skolor byggs. I likhet med andra tjänstemän inom olika verk och myndigheter bör lärarna ha tillgång till egna arbetsrum för besök av elever och föräldrar, telefonmottagning, förvaring av materiel av olika slag samt inte minst för allt det administrativa arbete som medföljer uppgiften som lärare. När det statsfinansiella läget så medger bör enligt vår mening varje lärare ges tillgång till egen arbetsplats med telefon inom skolan.

Ofta belastas lärarna med rutinarbete av olika slag, såsom utskrift och dragning av stenciler, vakttjänst m. m. Då lärarnas utbildning avser de pedagogiska uppgifterna bör rent rutinarbete åvila andra befattningshavare. *Skrivhjälp* bör stå alla lärare till förfogande oavsett skolform och skolstadium. Tyvärr har sådana tjänster inte inrättats i någon större omfattning ute i kommunerna. Det är därför angeläget att statsmakterna medverkar till att sådana tjänster inrättas.

På längre sikt bör även tjänster som *lärarassistenter* inrättas. På försök har redan i vissa kommuner assistenter anställts. Dessa befattningshavare avses få till uppgift att bistå lärarna i det pedagogiska arbetet med individuell handledning av elever, gruppundervisning, enklare rättningsarbeten m. m. Om undervisningen förändras i riktning mot klart individualiserad sådan, torde behovet av assistenter bli långt större än nu är fallet. Lärarna torde härigenom kunna avlastas ett betydande arbete, och på sikt kan därigenom väsentliga besparingar göras vad gäller antalet lärartjänster.

Lärarnas fortbildning

En intensiv fortbildning av skolledare och lärare är nödvändig om skolreformerna skall medföra den omdaning av skolans inre arbete som statsmakternas beslut syftar till. Särskilt betydelsefull synes därvid den kursverksamhet vara vilken varje år anordnas i form av fortbildningskurser. Det mål skolöverstyrelsen uppsatt är att varje lärare skall kunna genomgå en veckolång fortbildningskurs vart fjärde år. Med hänsyn till den snabba samhällsutvecklingen, varigenom lärarnas behov av ständig utbildningskomplettering ökar, får denna målsättning anses utgöra ett minimikrav. Av stor betydelse är också att de skolledare vilka dagligen har att föra ut de nya pedagogiska idéerna i skolan får genomgå olika former av fortbildning. Mot bakgrund av vad här anförts kan det inte anses vara tillfredsställande att den ökning av anslaget till lärars utbildning m. m. som föreslås i statsverkspropositionen i stort sett endast utgörs av automatiska utgiftsökningar. Detta anslag måste därför bli föremål för en väsentlig uppräknig, när det statsfinansiella utrymmet så medger.

Länsskolnämndernas hjälpmedelscentraler

De hjälpmedelscentraler som finns inrättade vid länsskolnämnderna har fått en allt större betydelse, senast i samband med reformeringen av de gymnasiala skolformerna. Hjälpmedelscentralerna kan förväntas få ökade arbetsuppgifter, om vuxenutbildningen och yrkesutbildningen reformeras. Från ledande skolhåll poängteras allt oftare de pedagogiska hjälpmedlens stora värde i undervisningen. Det torde inte heller råda några delade meningar härom bland lärarna. Däremot är utbildningen i dessa hjälpmedels användning alltfjämt bristfällig. Här har hjälpmedelscentralernas föreståndare stora arbetsuppgifter. Vidare krävs samordning av hjälpmedlen inom en region och kontakt med de i länet ingående kommunerna och där befintliga hjälpmedelscentraler.

Skolöverstyrelsen har även för nästkommande budgetår föreslagit, att de halvtidsbefattningar som föreståndarna vid hjälpmedelscentralerna nu innehar bör omvandlas till *heltidstjänster*. Det kan enligt vår mening inte vara rationellt att satsa betydande belopp på hjälpmedel men att underlåta att satsa den relativt blygsamma summan som behövs för ett ändamålsenligt utnyttjande av samma hjälpmedel. Vi finner därför skolöverstyrelsens krav på denna punkt vara berättigat. Vi vill därför föreslå att halvtidsbefattningarna som föreståndare vid länsskolnämndernas hjälpmedelscentraler omvandlas till heltidstjänster. Vårt förslag medför en merkostnad av 324 000 kr.

Rationaliseringsverksamhet

Skolöverstyrelsens förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1967/68

finns sammanfattade i en särskild överlämnandeskrivelse. Av denna framgår klart att SÖ numera bedriver en omfattande rationaliseringsverksamhet inom skolans område. Såväl pedagogisk och organisatorisk som administrativ rationalisering ingår i denna verksamhet, vilken omfattar så vitt skilda områden som skolplanering, skolbyggande, ADB i administrationen, förenkling av elevregistreringen m. m. Vi noterar med tillfredsställelse att sådana åtgärder vidtas som kan bespara samhället onödiga utgifter utan att kraven på undervisningens och organisationens kvalitet eller kapacitet därmed eftersätts. Vi vill särskilt framhålla att åtskilligt återstår att göra beträffande pedagogisk rationalisering — en verksamhet som vi menar f. n. bedrivs i begränsad omfattning. Ökat utrymme bör därför beordras för denna verksamhet som går under benämningen pedagogisk teknologi och som i korthet innebär att forsknings- och utvecklingsarbete bedrivs kring metoderna för den effektivaste förmedlingen av kunskaper via tekniska hjälpmedel av olika slag. Särskilt bör frågan om en intensifierad radio- och TV-undervisning, som vi i andra motioner till årets riksdag påtalat, bli föremål för snara åtgärder. Vi har för avsikt att återkomma till denna fråga i annat sammanhang.

Skolbyggnadsverksamheten

Departementschefen räknar i årets statsverksproposition med oförändrad *investeringsram* beträffande de gymnasiala skolorna, d. v. s. 180 milj. kr. Det hade varit befogat med en kraftig höjning av denna investeringsram med hänsyn till expansionen på den gymnasiala sektorn. I rådande ekonomiska läge kan det emellertid vara riktigt att satsa på utbyggnaden av grundskolan, som dels inrättades först, dels skall utgöra grunden för all övrig utbildning. Också för grundskolans del, vars investeringsram höjs med 60 milj. kr., är skolbyggnadsbehoven stora. Ramen föreslås utgöra 450 milj. kr., vilket bör jämföras med skolöverstyrelsens äskande om 500 milj. kr. Om de beslutade reformerna skall kunna förverkligas inom överskådlig tid, krävs därför väsentligt höjda investeringsramar för skolbyggnadsverksamheten i dess helhet. När läget det medger förväntar vi oss därför sådana förslag från regeringen.

Kungl. Maj:t har uppdragit åt skolöverstyrelsen att i samverkan med statens institut för byggnadsforskning genomföra ett projekt med syfte att åstadkomma ett *enhettligt projekteringsunderlag* för skolbyggnader för grundskolan. Arbetet är bl. a. inriktat på industriellt byggande och bör enligt vår mening bedrivas med största möjliga skyndsamhet. Prefabricerade byggnadselement och seriebyggande bör i förening rationalisera skolbyggandet avsevärt och medföra betydande besparingar för samhället.

Med hänsyn till de goda byggnadstyper man nu fått fram är "paviljonger" och "provisorier" en missvisande terminologi. Enligt vår mening är det viktigt att finna mera rättvisande benämningar.

Den föreslagna *fördelningen av investeringsramen för grundskolan* på permanenta och provisoriska anläggningar hör enligt vår uppfattning bli föremål för revidering. I ett påtagligt knapphetsläge när det gäller resurserna är det angeläget att resurserna utnyttjas optimalt utan att pedagogiska krav behöver åsidosättas. Det kan starkt ifrågasättas om avvägningen mellan permanenta och provisoriska skolbyggnader är ändamålsenligt gjord. När provisoriska lokaler av så god kvalitet kan erhållas att de har en varaktighet på ca 30 år har man skäl att allvarligt överväga relationen mellan sådana byggnader och de med än längre livstid.

Då utvecklingen även på skolans område kan väntas gå snabbt framåt, kan det komma att vara en ren fördel att om 30 år ej behöva vara belastad med stor tillgång på skollokaler som icke tillfredsställer då aktuella anspråk. Med hänsyn härtill och i ett läge med helt otillräckliga resurser måste emellertid tveklöst prioritet i större utsträckning än hittills ges för "provisoriska" lokaler hellre än att ett stort antal lärare och klassavdelningar får hålla till godo med lokaler som icke fyller några som helst rimliga anspråk på sundhet och ändamålsenlighet. Man kan för samma kostnad bygga bortåt tre gånger så många skolpaviljonger som permanenta anläggningar.

I nuläget kan måhända en stark förskjutning av anslagen från permanenta till andra skolbyggnader medföra att redan gjord planläggning förryckes, men i rådande ekonomiska läge anser vi dessa svårigheter mindre besvärande än de svårigheter som skolan får känning av om utbyggnadskraven skärs ned så radikalt som skett i statsverkspropositionen.

Av anförda skäl förordar vi således en ökad förskjutning från anslaget för permanenta skolbyggnader till anslaget för provisoriska. Måhända skulle kommunerna kunna ges full frihet att disponera anslaget till den byggnadstyp som i det enskilda fallet vore den lämpligaste. Det finns även starka skäl som talar för att den statliga bidragsprocenten borde förändras så att den inte — som nu är fallet — är lägre för de provisoriska än för de permanenta byggnaderna. En omvänd ordning skulle i större utsträckning kunna stimulera kommunerna att satsa på "provisoriska" lokaler.

Departementschefen har föreslagit att investeringsramen för grundskolan fördelas med 370 milj. kr. på permanenta och 80 milj. kr. på provisoriska anläggningar. Vi föreslår med hänvisning till vad vi här

anfört en fördelning med 300 milj. kr. på permanenta och 150 milj. kr. på provisoriska anläggningar.

Den olyckliga terminologien ”permanenta” och ”provisoriska” har lett till vilseledande uppfattningar om vad termerna egentligen inrymmer. SÖ och länskolnämnderna bör härvid genom upplysningsverksamhet undanröja alla missförstånd rörande de provisoriska anläggningarnas mindre brukbarhet som dröjer sig kvar. Fördelarna med de vidgade lokalmöjligheter som står till buds genom omfördelning av anslagen bör särskilt framhållas.

Högre utbildning och forskning

Studierådgivning m. m. vid universitet och högskolor

På grund av den kraftigt ökade tillströmningen till den högre utbildningen, särskilt till universitetens filosofiska fakulteter, har behovet av en kraftig förstärkning av studierådgivnings- och studievägledningsorganisationen framstått alltmera påtagligt. Särskilt har betonats det faktum att en allt större andel av de studerande vid universitet och högskolor kommer från hem utan studietradition och att bl. a. ändamålsenligt ordnad rådgivning är av central betydelse för dessa studerandes möjligheter att anpassa sig till studiemiljön och studiesituationen. Man har också kraftigt understrukit att studierådgivningen — för att avsedd effekt skall kunna uppnås — inte bara får vara passiv i den meningen, att studerande som har problem tas emot av studierådgivare etc., utan också måste vara aktiv och genom egna initiativ uppsöka dem som misslyckats i tentamina, uteblivit från undervisning eller på andra sätt kan förmodas ha problem med sina studier.

Önskemål om en förstärkning av rådgivningsverksamheten har under de senaste åren regelmässigt framförts såväl av de studerandes organisationer som av de ansvariga myndigheterna. Studierådgivningen åvilar vid universitet och högskolor i första hand de inom förvaltningarna 1964 upprättade utbildningsbyråerna (el. motsvarande), vilkas mångskiftande och betungande arbetsuppgifter emellertid på intet sätt medgivit att erforderlig personal kunnat anvisas för studierådgivning. En viss — ehuru begränsad — förstärkning har kunnat ske genom det belopp om 320 000 kr. som 1966 års riksdag för innevarande budgetår anvisade till de lokala universitets- och högskoleförvaltningarna för tillgodoseende bl. a. av behovet av tjänster för studierådgivning. En samlad bedömning av de studieeffektiverande åtgärder som erfordras på rådgivnings- och informationsområdet har emellertid till helt nyligen saknats.

Den av universitetskanslersämbetet i februari 1965 tillsatta universitetetspedagogiska utredningen bedömde från början de med studierådgiv-

ningen sammanhängande frågorna som synnerligen betydelsefulla och tillsatte för att intensifiera utredningsarbetet på denna punkt en särskild arbetsgrupp. Denna avgav hösten 1966 ett första betänkande innehållande förslag till de konkreta åtgärder på området som enligt gruppens och UPU:s bedömning omedelbart borde vidtas. Betänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling, men på grundval av dess förslag ingav universitetskanslersämbetet i november 1966 till Kungl. Maj:t en framställning om anslag för studierådgivning m. m. för budgetåret 1967/68, innebärande en nettokostnadsökning med 714 941 kr.

Riksdagen anslöt sig i december 1965 till vad departementschefen anförde i proposition 1965:141, i vilken föreslogs en rad åtgärder i syfte att öka genomströmningstakten och minska trycket på de begränsade utbildningsresurserna. Det har från samtliga berörda instanser starkt understrukits att en väl organiserad studierådgivnings- och informationsverksamhet är ett av de väsentligaste instrumenten när det gäller att effektivisera utnyttjandet av utbildningsresurserna. Den behandling universitetskanslersämbetets på omfattande utredningsmaterial grundade förslag rörande studierådgivning fått i årets statsverksproposition motsvarar på intet sätt denna verksamhets centrala betydelse. De vinster som här kan göras i form av minskat antal studieavbrott och förkortade studietider torde vida överstiga kostnaderna för ett realiserande av universitetskanslersämbetets förslag. Härtill skall följande särskilt anmärkas.

Riksdagens beslut med anledning av proposition 1965:141 innebar bl. a. ett bifall till avvisning av studerande från universitetsutbildning. I propositionen anfördes att vissa åtgärder innebärande skärpta regler för rätten att studera borde kunna ges verkan redan innevarande läsår. Efter utredning inom universitetskanslersämbetet samt remissbehandling av det på denna utredning baserade förslaget, innebärande viss skärpning av dels rätten att tentera, dels rätten att delta i undervisningen, har ämbetet i december 1966 till Kungl. Maj:t avgivit förslag i ärendet.

I universitetskanslersämbetets skrivelse framhålls starkt att de förordade åtgärderna ovillkorligen förutsätter ett ökat stöd åt de universitetsstuderande i fråga om studierådgivning och kurativ verksamhet. Ämbetet betraktar på denna punkt sina äskanden för studierådgivning m. m. för budgetåret 1967/68 som ett minimikrav om de föreslagna skärpningsåtgärderna skall få avsedd effekt. I annat fall föreligger uppenbara risker att förslaget endast förlänger de berörda studerandes totala studietid och sålunda får en effekt rakt motsatt den avsedda genom att öka trycket på utbildningsresurserna. Ökade resurser bör därför ställas till studierådgivningens förfogande.

Av särskild vikt synes därvid vara att de studerande ges studieteknisk information. Målet med denna form av rådgivning är att befordra förnuftiga arbetsvanor och därmed bidra till effektivaste möjliga inläring och behållning.

Viss försöksverksamhet, bekostad av medel som UKÄ ställt till UPU:s disposition, har under läsåret 1965/66 ägt rum inom detta område vid universiteten i Uppsala och Umeå.

UKÄ hemställer att 120 000 kr. ställs till ämbetets förfogande för försöksverksamhet med särskilda kurser i studieteknik m. m. Departementschefen har emellertid inte ansett sig böra föreslå någon särskild medelsanvisning för den av UKÄ föreslagna försöksverksamheten med kurser i studieteknik. Av det vi ovan anfört framgår att vi anser de begärda medlen för här avsett ändamål böra anvisas under budgetåret 1967/68.

Forskning

Vi har tidigare i flera olika sammanhang framhållit vikten av att den svenska centrala forskningsadministrationen blir föremål för en allsidig utredning. Målsättningen måste vara att skapa en organisation som möjliggör en långsiktig forskningsplanering och därmed också ett klart redovisande av de prioriteringskriterier som utnyttjas vid anslagstildelningen. Behovet av en sådan utredning framgår med all önskvärd tydlighet av den föreslagna anslagstildelningen till de olika forskningsråden, där ecklesiastikministern icke närmare motiverar sina ställningstaganden eller anför eventuella synpunkter från forskningsberedningen som stöd för sina ställningstaganden.

Under höstriksdagen 1965 biföll också andra kammaren en fyrpartimotion om utredning i här avsedd riktning. Tyvärr avslogs dock detta krav i första kammaren. Den opinionsyttring som andra kammarens beslut utgör kan likväl inte negligeras av regeringen. Vi förväntar oss således att en utredning med här angivna uppgifter snarast tillsättes.

Vad vidare gäller de konkreta anslagssummorna till de olika forskningsrådena är det uppenbart att de är otillräckliga mot bakgrund av de begärda ökningarna. Emellertid är det statsfinansiella utrymmet begränsat, varför vi nöjer oss med de av oss föreslagna höjningarna. På några punkter är diskrepansen mellan rådets äskanden och departementschefens förslag alltför stor. Det gäller främst anslagen till naturvetenskaplig forskning och det under tionde huvudtiteln redovisade anslaget till teknisk forskning.

Ecklesiastikministern framhåller i årets statsverksproposition bl. a. följande:

För att medelsanvisningarna till forskning och tekniskt utvecklings-

arbete på längre sikt skall kunna ge största möjliga utbyte är det vidare enligt min mening nödvändigt att intresset ökas såväl för sådan grundforskning som bedöms ha stora framtida tillämpningsmöjligheter som för tillämpad forskning av direkt betydelse för näringslivets utveckling. Betydelsen av att åtgärder nu vidtas för att forskningsresurserna skall komma att tillgodose även industriella behov framgår inte minst i perspektivet av de bedömningar rörande utvecklingen inom svenskt näringsliv fram till år 1980, som lagts fram av 1965 års långtidsutredning.

Vi delar departementschefens uppfattning på denna punkt men anser till skillnad från statsrådet att ökade resurser redan nu måste komma såväl den tekniska som den naturvetenskapliga forskningen till godo för att det ovan angivna syftet med forskningen skall kunna realiseras.

Med hänsyn till dessa båda forskningsgrenars betydelse för vårt näringsliv och därmed det ekonomiska framåtskridandet föreslår vi att anslagen för naturvetenskaplig forskning resp. teknisk forskning räknas upp med 1 milj. kr. vardera. Så snart det statsfinansiella läget så medger bör anslagen till forskningen över huvud taget ökas.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta

1. att en tjänst i skolöverstyrelsen som konsulent för hjälpklass elevernas yrkesvägledning och yrkesutbildning inrättas samt att erforderliga medel härför anvisas;

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1968 års riksdag om en utbyggnadsplan för de gymnasiala skolorna omfattande de närmaste budgetåren, varvid särskilt förutsättningarna bör prövas att mot bakgrund av de begränsade resurserna utbygga dessa skolorformer i den omfattning och inom den tidsram statsmakterna förutsatt;

3. att 10 icke-ordinarie tjänster vid folkhögskolorna utbytes mot lika många ordinarie sådana samt till *Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor* för budgetåret 1967/68 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 117 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 46 067 000 kr.;

4. att praktisk lärarutbildning om 15 veckor för 60 lärare i tekniska läroämnen anordnas enligt skolöverstyrelsens förslag samt till *Yrkespedagogiska institut* för budgetåret 1967/68 anvisa ett med 300 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 7 835 000 kr.;

5. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anföra de synpunkter på lärarnas arbetsförhållanden vilka berörts i denna motion;

6. att halvtidsbefattningarna som föreståndare för länskolnämndernas hjälpmedelscentraler förändras till heltidsbefattningar enligt skolöverstyrelsens förslag samt till *Länsskolnämnderna: Avlöningar* för budgetåret 1967/68 anvisa ett med 324 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 11 949 000 kr.;

7. att investeringsramen för byggnader för grundskolan fördelas så, att 300 milj. kr. skall avse permanenta och 150 milj. kr. provisoriska anläggningar, vilket innebär en relativ ökning för de sistnämnda;

8. att försöksverksamhet med kurser i studieteknik anordnas vid universiteten i enlighet med universitetskanslersämbetets förslag samt att till *Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar* för budgetåret 1967/68 anvisa ett med 120 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 18 738 000 kr.; samt

9. att anslaget till naturvetenskaplig forskning uppräknas med 1 000 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och därför till *naturvetenskaplig forskning* för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 25 793 000 kr.

Stockholm den 26 januari 1967

		<i>Bertil Ohlin (fp)</i>
<i>Sven Wedén (fp)</i>	<i>Elias Jönsson (fp)</i>	<i>Henning Gustafsson (fp)</i>
	i Ingemarsgården	i Skellefteå
<i>Ingemar Mundebo (fp)</i>	<i>Daniel Wiklund (fp)</i>	<i>Sven Antby (fp)</i>
	i Stockholm	
